

Deutsches Hygiene-Museum Dresden (Niemieckie Muzeum Higieny w Dreźnie) – impresje z odwiedzin

Deutsches Hygiene-Museum Dresden (German Hygiene Museum in Dresden) – impressions from the visit

JERZY T. MARCINKOWSKI^{1,2/}, ANETA KLIMBERG^{1/}, ARTUR OSTRZYŻEK^{3/}

^{1/} Zakład Higieny, Katedra Medycyny Społecznej, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

^{2/} Bezpieczeństwo Zdrowotne, Wydział Studiów Społecznych, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu

^{3/} Zakład Pedagogiki Zdrowia i Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim

W artykule przedstawiono historię powstawania (od końca XIX w.) oraz aktualną działalność Deutsches Hygiene-Museum Dresden – Niemieckiego Muzeum Higieny w Dreźnie. W przeszłości największą atrakcją ekspozycji w tym Muzeum był tak zwany Szklany Człowiek (Gläserner Mensch), który unaoczniał w epoce Modernizmu wyobrażenie o człowieku w przyszłościowym połączeniu wiedzy, przejrzystości i racjonalności. Aktualnie celem głównym Muzeum jest tworzenie publicznego forum dla wszystkich, którzy są zainteresowani aktualnymi zagadnieniami z obszaru zdrowia publicznego: kulturalne, polityczne i naukowe przemiany w społeczeństwie niemieckim na początku XXI w. Muzeum podzielone jest na kilka ekspozycji specjalnych, których treścią są aktualne, bądź historyczne zagadnienia z zakresu nauki i społeczeństwa, sztuki i kultury. Na tle współczesnych osiągnięć naukowych przedstawiono „Leben und sterben” (Życie i śmierć), „Essen und Trinken” (Jedzenie i picie), „Sexualität” (Seksualność), „Erinnern, Denken, Lernen” (Przypominanie, Myślenie, Uczucie), „Bewegung” (Ruch), „Schönheit, Haut und Haar” (Uroda, skóra i włosy). Stałą ofertą jest Muzeum Dziecięce, a w nim „Unsere fünf Sinne” (Naszych pięć zmysłów), na które składają się różne, tzw. stacje przeżyć. Dzieciom i młodzieży umożliwia się badania i odkrywanie. Rozpowszechnianie osiągnięć naukowych medycyny oraz dokształcanie kulturalne (np. kultura żywienia, kosmetologia), są tradycyjnie głównym przesłaniem Muzeum. Z tego względu, obok działań ekspozycyjnych, Muzeum oferuje kształcenie i dokształcanie wraz z przewodnikami dla wszystkich grup odwiedzających. Zakres działalności Muzeum uzupełniają różnorodny program imprez, na które składają się wykłady i konferencje, wieczory autorskie oraz koncerty. Oferta Muzeum skierowana jest również do gości zagranicznych.

Słowa kluczowe: muzeum higieny, historia medycyny, edukacja prozdrowotna, Drezno

The article presents the history of the formation (from the late nineteenth century) and the current activities of the Deutsches Hygiene-Museum Dresden – German Hygiene Museum in Dresden. In the past the biggest attraction of the Museum exhibition was the so-called Glass Man (Gläserner Mensch) illustrating the Modernism era image of a man in a future-oriented combination of knowledge, transparency and rationality. Currently the main objective of the Museum is to create a public forum for all interested in current issues of public health: cultural, political and scientific changes in German society at the beginning of the twenty-first century. The museum is divided into several special exhibitions, with current or historical issues of science and society, art and culture. Against the background of contemporary scientific achievements there are presented exhibitions such as „Leben und sterben” (Life and death), „Essen und Trinken” (Food & Drink), „Sexualität” (Sexuality), „Erinnern, Denken, Lernen” (Remembering, Thinking, Learning) „Bewegung” (Movement), „Schönheit, Haut und Haar” (beauty, skin and hair). The Children’s Museum is a permanent offer with its „Unsere fünf Sinne” (Our five senses), consisting of so-called stations of senses. Children and young people are allowed to study and explore. Dissemination of scientific medicine and cultural training (e.g. The culture of nutrition, Cosmetology) are traditionally the main message of the Museum. Thus, in addition to exhibition activities, the museum offers education and training, along with guides for all groups of visitors. The scope of activities of the Museum is implemented by a diverse program of events, which include lectures and conferences, readings and concerts. The Museum’s offer is also aimed at foreign visitors.

Key words: hygiene museum, history of medicine, health education, Dresden

© Hygeia Public Health 2016, 51(3): 297-301

www.h-ph.pl

Nadesłano: 15.08.2016

Zakwalifikowano do druku: 01.09.2016

Adres do korespondencji / Address for correspondence

prof. dr hab. med. Jerzy T. Marcinkowski
Zakład Higieny, Uniwersytet Medyczny w Poznaniu
ul. Rokietnicka 5c, 60-806 Poznań
tel. 618 54 73 90, e-mail: jtmarcin@gmail.com

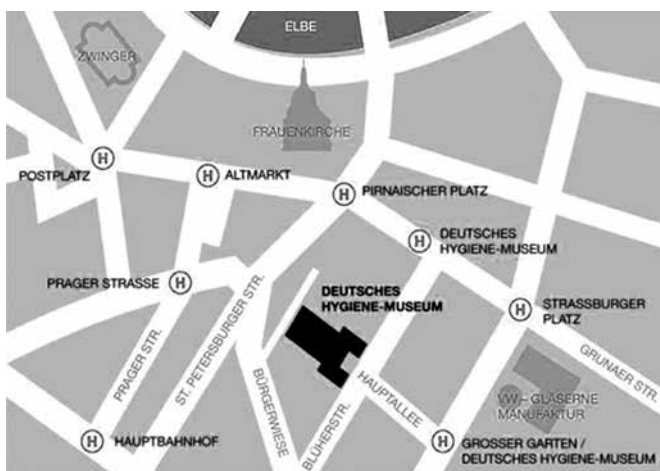
Deutsches Hygiene-Museum Dresden (Niemieckie Muzeum Higieny w Dreźnie) [1], to wielki budynek w centrum Drezna (Lingnerplatz 1, 01069 Dresden), otoczony dużym parkiem z rzeźbami w stylu neoklasy-

cystycznym nawiązującymi do zdrowia (ryc. 1), wśród których – w odczuciu członka Polskiego Towarzystwa Higienicznego przyzwyczajonego do wizerunku bogini zdrowia Hygei – brakuje, niestety pomnika Hygei [2].

Historia

Deutsches Hygiene-Museum zawdzięcza swe założenie inicjatywie drezdeńskiego producenta wody do płukania ust „Odol”, którym był Karl August Lingner (1861-1916) [3]. Dla turysty ciekawe będzie obejrzenie grobowca rodziny Lingner w stylu neoklasycystycznym z rzeźbą pasującą do higieny (ryc. 2).

Warto zauważyć, że i obecnie można nabyć „Odol Classic płyn do płukania jamy ustnej przeciw próchnicy” [5]. W 1911 r. Lingner należał do protagonistów I Międzynarodowej Wystawy Higieny, którą odwiedziło w Dreźnie ponad 5 mln ludzi. Przy pomocy najnowocześniejszej wówczas techniki wystawa ta przekazała zasób wiadomości o anatomii człowieka,

Ryc. 1. Plan centrum Drezna z zaznaczeniem lokalizacji *Deutsches Hygiene-Museum*

Fig. 1. Dresden city center map with *Deutsches Hygiene-Museum*'s location indicated

Ryc. 2. Grobowiec rodziny Lingner-Johannisfriedhof in Dresden [4]

Fig. 2. Lingner-Johannisfriedhof family tomb in Dresden [4]

Ryc. 3. Rzeźba lekkoatlety przed wejściem głównym do *Deutsches Hygiene-Museum*

Fig. 3. Athlete's sculpture in front of *Deutsches Hygiene-Museum*'s main entrance

Ryc. 4. Stylizowane na antyczne rzeźby w parku przy *Deutsches Hygiene-Museum*

Fig. 4. Antique-styled sculptures in *Deutsches Hygiene-Museum*'s park

a także zagadnienia z zakresu profilaktyki prozdrowotnej, w tym żywienia. Muzeum w okresie Republiki Weimarskiej^{1/} przyczyniało się w znacznym stopniu swymi przystępnymi prezentacjami do demokratyzacji opieki zdrowotnej. II Międzynarodowa Wystawa Higieny w 1930 r. [6] odbyła się już w nowym, zaprojektowanym przez Wilhelma Kreisla (1873-1955) [7] gmachu Muzeum, w którym ma siedzibę do dnia dzisiejszego (ryc. 3). Do Muzeum przylega park z szeregiem rzeźb stylizowanych na styl antyczny, spośród których dwie zaprezentowano na rycinie 4.

Największą atrakcją owej ekspozycji był tak zwany Szklany Człowiek (*Gläserner Mensch*), który uprzedmiotowił w epoce Modernizmu – epoce lokalizowanej w okresie pomiędzy I a II Wojną Światową – wyobraże-

^{1/} Potoczna nazwa państwa niemieckiego, istniejącego w latach 1919-1933

nie o człowieku w przyszłościowym połączeniu wiedzy, przejrzystości i racjonalności. Szklany Człowiek jest od tej pory jednym ze szczególnych i wyróżniających się eksponatów *Deutsches Hygiene-Museum*. Po 1933 r. ludowo-oświatowa ideologia Muzeum i jego wysoko rozwinięte, nowoczesne techniki przekazu zostały wykorzystane przez nazistowską ideologię rasową²⁷, co jest wyraźnie uwidocznione w ekspozycji Muzeum. Współcześnie Muzeum prezentuje całkowicie nową koncepcję, która poprzez środki zgodne z duchem czasu, nawiązuje do swojej innowacyjnej filozofii z okresu, w którym Muzeum zostało założone. Gmach Muzeum, zbudowany w latach 1927-1930 przez Wilhelma Kreisla [7], w latach 2002-2006 uległ kompleksowemu remontowi i modernizacji, pod kierownictwem architekta prof. Peter Kulka [8]. Pomimo dobudowania nowoczesnych elementów nie został naruszony oryginalny wygląd budowli. Tak powstał ambitny, estetyczny, przekonywujący dialog historycznej budowli klasycznego Modernizmu ze szczególnie indywidualnym, aktualnym wyrazem poetyckim architektury.

Tak znacznych rozmiarów obiekt wymagał z pewnością wielkich nakładów finansowych, które znalaziono dla celów wyraźnie określonych w przesłaniu znajdującym się na stronie głównej Muzeum zamieszczonej w Internecie [1]. Tym celem jest, aby Muzeum było publicznym forum dla wszystkich, którzy są zainteresowani aktualnymi zagadnieniami z obszaru zdrowia publicznego: kulturalne, polityczne i naukowe przemiany w społeczeństwie niemieckim na początku XXI w. Ale pożądane jest, aby prezentowane treści przekazywane były także innym społeczeństwom, w tym polskiemu – i dobrze byłoby, aby podobne muzea tworzyć, a raczej odtwarzać w Polsce. Myśl bowiem o edukacji prozdrowotnej jest od dawna obecna w Polsce. Warto spojrzeć chociażby na stronę internetową, na której pokazana jest historia Muzeum Górniczego Rud Żelaza, wcześniej Muzeum Higienicznego w Częstochowie z początku XX w. [9, 10]. A wcześniejsze działania z tego obszaru miały miejsce w Warszawie: chodzi o I Wystawę Higieniczną z 1887 r. i II Wystawę Higieniczną z 1896 r. [11].

Współczesność

Współcześnie *Deutsches Hygiene-Museum Dresden* podzielone jest na kilka ekspozycji specjalnych, których treścią są aktualne, bądź historyczne, zagadnienia z zakresu nauki i społeczeństwa, sztuki i kultury. Przeważają eksponaty historyczne, jak np. pierwsze

aparaty rentgenowskie (ryc. 5). Nowoczesnego sprzętu medycznego nie ma; są za to o nim wzmianki zamieszczone na interesująco opracowanych planszach z bogatymi ilustracjami.

Ryc. 5. Przykład jednego z pierwszych aparatów rentgenowskich
Fig. 5. Example of one of first X-ray devices

W centrum popularnonaukowej ekspozycji stałej „*Abenteuer Mensch*” (Przygoda Człowieka) znajduje się tematyka dotycząca anatomii i fizjologii człowieka; zwiedzający ma możliwość poznania anatomii i fizjologii przy pomocy różnych eksponatów, urządzeń medialnych, a także wielu interaktywnych stacji. Zwraca uwagę „*Gläserner Mensch*” (Szklany Człowiek) – ukazujący „przejrzyste” anatomie topograficzną. Można włączając odpowiedni przycisk, podświetlić kolejne narządy (ryc. 6).

Na tle współczesnych osiągnięć naukowych przedstawiono „*Leben und sterben*” (Życie i śmierć) – od pierwszej komórki do śmierci człowieka. Ukazano poród z kolejnymi jego etapami (ryc. 7).

Dalsze części wystawy to:

- „*Essen und Trinken*” (Jedzenie i picie), gdzie nie tylko ukazano żywienie człowieka ale i kulturę żywienia;
- „*Sexualität*” (Seksualność) z przedstawieniem miłości, seksu i stylu życia z okresu medycyny reprodukcyjnej (ryc. 8);
- „*Erinnern, Denken, Lernen*” (Przypominanie, Myślenie, Uczucie) z przedstawieniem współczesnych badań mózgu (w tym tomografia komputerowa głowy i rezonans magnetyczny głowy);

²⁷ W nazistowskich Niemczech istniały pojęcia „Aryczyk” oraz „Untermensch” (podczłowiek). Był to skrajny przejaw rasistowskiej polityki, w której Niemcy (określanymi jako Aryjczycy) uważali się za nadludzi (rasę panów). Celem nazistów była eliminacja *Untermensch* (głównie Żydów, Słowian oraz Romów), a także własnych obywateli niewchodzących w ramy aryjskie

Ryc. 6. Szklany Człowiek (*Gläserner Mensch*)

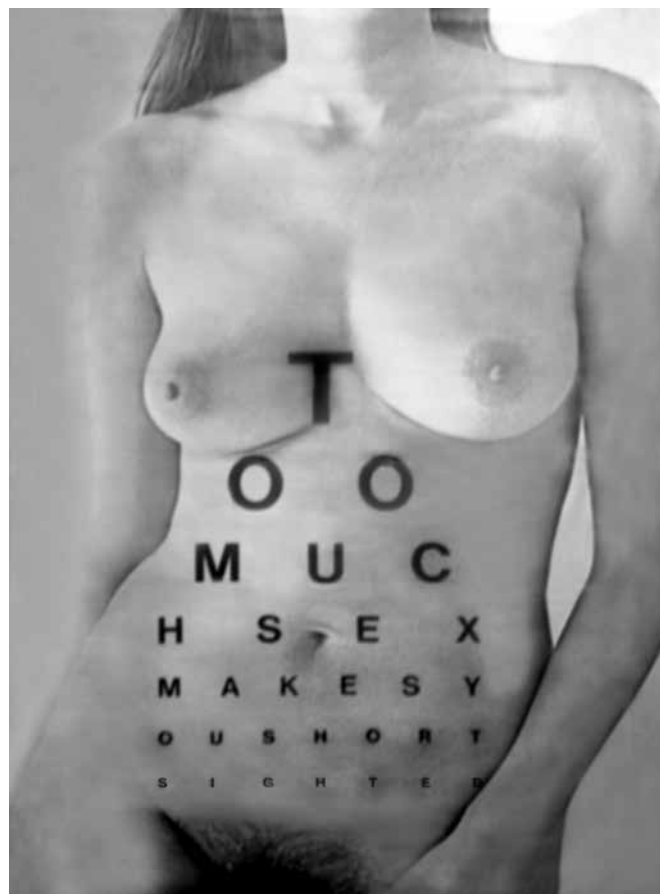
Fig. 6. Glass Man (*Gläserner Mensch*)

Ryc. 7. Jeden z eksponatów przedstawiających poród z kolejnymi jego etapami

Fig. 7. One of exhibits presenting stages of childbirth

- „*Bewegung*” (Ruch) wraz z koordynacją ruchów, z możliwością zbadania swojego ciała w tym obszarze (ryc. 9);
- „*Schönheit, Haut und Haar*” (Uroda, skóra i włosy) – z elementami kosmetologii.

Ryc. 8. Przykład posteru z żartobliwym tekstem

Fig. 8. Example of poster with humorous text

Stałą ofertą jest Muzeum Dziecięce, a w nim „*Unsere fünf Sinne*” (Naszych pięć zmysłów), na które składają się różne, tzw. stacje przeżyć. Dzieciom i młodzieży umożliwia się (na powierzchni aż 500 m²) badania i odkrywania. Muzeum Dziecięce ukierunkowane jest na dzieci w wieku od 4 do 12 lat, a także ich rodziców bądź osoby towarzyszące (ryc. 9).

Ciekawe są historyczne plakaty z zakresu edukacji prozdrowotnej (ryc. 10).

Rozpowszechnianie osiągnięć naukowych medycyny oraz dokształcanie kulturalne (np. kultura żywienia, kosmetologia) są tradycyjnie głównym przesłaniem *Deutsches Hygiene-Museum* (ryc. 11). Z tego względu, obok działań ekspozycyjnych, Muzeum oferuje kształcenie i dokształcanie wraz z przewodnikami dla wszystkich grup odwiedzających. Zakres działalności Muzeum uzupełnia różnorodny program imprez, na które składają się wykłady i konferencje, wieczory autorskie oraz koncerty. Oferta Muzeum skierowana jest również do gości zagranicznych.

Muzeum jest warte zwiedzenia, w szczególności przez osoby działające w obszarze zdrowia publicznego i medycyny profilaktycznej.

Ryc. 9. Przykład przyrządu pozwalającego zwiedzającym zbadać własną koordynację ruchów i zmysł równowagi

Fig. 9. Device that allows visitors to check coordination and sense of balance

Ryc. 11. Przykład z ekspozycji historycznych przyborów kosmetycznych

Fig. 11. Example from display of historic cosmetic accessories

Ryc. 10. Historyczny przykład plakatu o tematyce przeciwytoniowej

Fig. 10. Historic example of anti-smoking poster

Piśmiennictwo / References

1. Deutsches Hygiene-Museum Dresden (Niemieckie Muzeum Higieny w Dreźnie). <http://www.dhmd.de/index.php?id=204> (13.08.2016).
2. Magowska A. Hygeia – jej symbolika i wizerunki. *Probl Hig Epidemiol* 2006, 87(2): 101-107.
3. Büchi WA. Karl August Lingner – Das grosse Leben des Odolkönigs. Edition Sächsische Zeitung, Dresden 2006.
4. Grab der Familie Lingner auf dem Johannisfriedhof in Dresden. https://de.wikipedia.org/wiki/Karl_August_Lingner#/media/File:Karl_August_Lingner.JPG (13.08.2016).
5. Odol Classic płyn do płukania jamy ustnej przeciw próchnicy. <http://www.iperfumy.pl/odol/classic-plyn-do-plukania-jamy-ustnej-przeciw-prochnicy/> (13.08.2016).
6. Internationale Hygiene-Ausstellung Dresden 1930. https://de.wikipedia.org/wiki/Internationale_Hygiene-Ausstellung_Dresden_1930 (13.08.2016).
7. Wilhelm Kreis. https://en.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_Kreis (13.08.2016).
8. Peter Kulka. https://de.wikipedia.org/wiki/Peter_Kulka (13.08.2016).
9. Muzeum Górnictwa Rud Żelaza, wcześniej Muzeum Higienicznego w Częstochowie. Stara Częstochowa. <http://www.staraczestochowa.pl/index.php?Muzeum-Higieniczne&www=Modules/stary-dokument&akcja=staredokumenty&start=60&katg=pcaw1909&id=1918> (13.08.2016).
10. Wystawia Rolnictwa i Przemysłu 1909 w Częstochowie. http://www.wystawa1909.pl/?menu=pawilony&pawilon=muzeum_hygieniczne (13.08.2016).
11. Dragański K. II Wystawa Higieniczna w Warszawie w 1896 r. (110 rocznica). *Probl Hig Epidemiol* 2006, 87(4): 247-250.